

innhold

Stopp for forbrenning?

Konkursen i selskapet Energos kan stanse planer om søppel-forbrenningsanlegg flere steder i Norge.

Side 5

Interesse for klimatiltak

Særlig i japanske selskaper har interessen for klimatiltak økt etter at Russlands president sa ja til Kyoto.

Side 5

Fossil hydrogen

Hydrogen skal produseres fra naturgass, foreslår et offentlig utvalg. Forutsetningen er at CO₂-utslippene tas hånd om.

Side 6

Dansk gen-lov

Danskene har vedtatt loven om hvordan man skal drive landbruk med genmodifiserte organismer.

Side 6

EU-ja til GMO

EU har sagt ja til genmodifisert mais og opphever dermed en fem år lang GMO-stopp.

Side 9

Lomborgs prioriteringer

Klimaendringer havnet nederst på lista da økonomene på invitasjon fra Bjørn Lomborg skulle prioritere mellom verdens store utfordringer.

Side 10

Gasskraftverket på Melkøya utenfor Hammerfest skal stå ferdig i 2006. (Foto: Statoil)

Ny strid om CO₂-håndtering

Statens forurensningstilsyn har pålagt Statoil å legge til rette for CO₂-håndtering ved gasskraftverket selskapet bygger utenfor Hammerfest.

— I designet vi har valgt ligger det ikke inne tilpasninger til CO₂-håndtering, sier informasjonsleder for Statoils Snøhvit-utbygging, Sverre Kojedal. Nå har saken havnet på miljøvernministerens bord.

Side 3

leder

Fornuftig plan for rovdyr

Sommeren har så vidt begynt og Natur & miljø Bulletin tar ferie frem til 6. august. Likevel kan vi love deg å holde et øye med hva som skjer i miljønorge i sommer-månedene.

En av sakene vi skal følge, er forvaltningen av rovdynere. I mai vedtok Stortinget flere endringer i norsk rovdyrpolitikk som nå skal settes ut i livet. Flertallet slår fast at man for gaupe skal ha minst 65 årlige ynglinger, 39 for jerv, 15 for bjørn og tre årlige ynglinger av ulv.

Miljøbevegelsen kan feire flere seire i arbeidet med landets nye rovdyrpolitikk. Blant annet har man fått gjennomslag for ynglende bestander av jerv og gaupe i Finnmark. Stortingsflertallet reduserte dessverre ulvesonen i nordøst-Gudbrandsdalen, men har heldigvis droppet forslaget om Glomma som grenseelv og utvidet ulvesonen med blant annet Oslo.

Viktigst for fremtiden er likevel endringen i erstatningsordningene. Noe mer av disse pengene skal gis - uavhengig av tap - til bønder i områder med rovvilt. Slik får de muligheten til å forebygge fremtidige tap av husdyr og dermed redusere konfliktene. Bønder kan allerede nå søke om midler til forebyggende tiltak, men den nye erstatningsordningen vil ikke tre i kraft før fult for tidligst neste år.

Til å være en svært omstridt sak, har Stortingsflertallet kommet frem til en levelig løsning for norske rovdyr. Da gjenstår det at den praktiseres på en skikkelig måte av Direktoratet for naturforvaltning og de regionale rovviltnevnene.

Flere velger godkjent økologisk

Svenskene velger mer og mer økologisk når de handler. Salget av produkter med såkalt Kravmerking har økt, og antall avlinger som er godkjente økologiske økte også i 2003, melder forbrukerbladet Råd & Røn.

Kravmerkingen er en garanti om økologisk produksjon, i

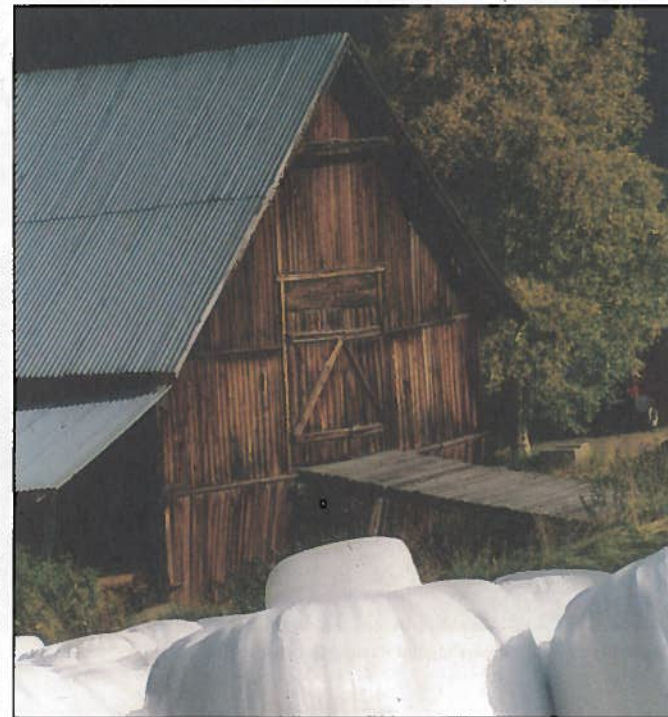
tillegg til at merkeordningen stiller krav til dyreomsorg, arbeidsmiljø og etikk.

Omsetningen av økologisk produksjon i Sverige økte med ti prosent i fjor, og antall dyr som har fått bedre livsvilkår - og oppfyller Krav-kravene - økte med 2,5 prosent. Bare fisken be-

står ikke kravene, og fenomenet miljømerket fisk fra Sverige forsvant i 2003.

Når likevel stadig færre gårder kommer inn under Krav-godkjenningen, skyldes dette en utvikling i det svenske landbruket som går i retning av færre og større gårder.

Bønder sorterer plast

Dette kan bli bærepøser og tauverk dersom bonden tar seg bryet med å kildesortere. (Foto: Plastretur)

Norske bønder bruker årlig nesten 9000 tonn plastemballasje. Nå har Plastretur satt i gang en kampanje for å få bondene til å kildesortere enda mer rundballeplast og storsekker.

— Mange steder i landet har bondene kommet langt når det gjelder kildesortering. Norske bønder er blant de flinkeste i Europa, men vi kan bli flinkere, forteller Eirik Oland i Plastre-

tur i en pressemelding.

Rundballeplasten fra landbruket gjenvinnes blant annet til bærepøser og tauverk, mens storsekkene blir til plastpaller og byggeprofiler.

I forbindelse med informasjonskampanjen har Plastretur distribuert en informasjonsbrosjyre og de oppfordrer også bondene til å samarbeide lokalt om innsamling.

Færre skilpadder - færre turister

Seks av syv havskilpaddearter er direkte truet.

Bestanden er i stadig tilbakegang i områder der det fortsatt foregår jakt på skilpadder eller innsamling av skilpaddeegg, viser en WWF-rapport. I områder hvor skilpaddene er vernet mot fangst, er det en gledelig oppgang i bestanden. Nedgangen i havskilpaddebestandene truer også arbeidsplasser innenfor turistnæringen.

I land som Costa Rica er turistnæringen avgjørende for små kystsamfunn. Siden økoturismen begynte på starten av 80-tallet, har denne formen for turisme blitt stadig mer populær. 175 000 mennesker besøker årlig mer enn 90 steder i 40 land for å se og oppleve havskilpadder på nært hold.

Bjørnestammen øker

Den svenske bjørnestammen vokser, og siste optelling viser at det finnes mellom 1635 og 2480 dyr, ifølge Naturvårdsverket.

Sist de kartla bjørnestammen var i 1996, og da fantes det cirka 1000 bjørner.

I Norge var antall voksne binner i 2003 ifølge Direktoratet for naturvaltning beregnet til mellom 6 og 12.

Statoil vil ikke legge til rette for CO₂-håndtering når de bygger gasskraftverket på Melkøya utenfor Hammerfest. (Foto: Statoil)

Ingen tilrettelegging for CO₂-håndtering

Til tross for pålegg fra Statens forurensningstilsyn vil Statoil ikke legge til rette for CO₂-håndtering ved gasskraftverket de nå bygger utenfor Hammerfest.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Gasskraftverket på Melkøya utenfor Hammerfest er en del av Snøhvit-utbyggingen. Verket vil slippe ut over 900 000 tonn av klimagassen CO₂ årlig - og vil dermed øke de norske utslippene med 2 prosent. Statens forurensningstilsyn (SFT) har pålagt Statoil å legge til rette for eventuell fremtidig CO₂-håndtering.

— I designet vi har valgt, ligger det ikke inne tilpasninger til CO₂-håndtering, sier informasjonsleder for Statoils Snøhvit-utbygging, Sverre Kojedal. Han presiserer imidlertid at det rent fysisk er plass til å bygge et slikt anlegg ved kraftverket.

— BRUDD PÅ TILLATELSE

— Statoil gjør det vanskelig for myndighetene å stille krav om CO₂-håndtering senere. Slik jeg

ser det, er dette et brudd på utslippstillatelsen, sier Lars Haltbrekken, nestleder i Norges Naturvernforbund. Han minner om at Hammerfest energi har planer om å bygge et gasskraftverk med CO₂-håndtering like ved Statoils anlegg.

— Nå må miljøvernminister Børge Brende gripe inn og kreve at Statoil renser utslippene fra første dag, sier Haltbrekken.

STÅR PÅ KRAVET

Snøhvit-utbyggingen startet i 2002 og skal etter planen være ferdig i 2006. Sverre Kojedal i Statoil antar at krav om endret design vil øke byggekostnadene. Hvorvidt det også vil forsinke prosjektet, er for tidlig å si.

SFT står imidlertid fast på kravet om tilrettelegging for CO₂-håndtering. "SFT ser et slikt krav som et viktig bidrag til at det skal kunne tas i bruk ny miljøteknologi i løpet av anleg-

gets levetid uten unødige ombyggingskostnader", skriver tilsynet i et brev til Miljøverndepartementet. Samme vilkår er satt til gasskraftverkene Naturkraft og Industrikraft Midt-Norge har fått tillatelse til å bygge.

Statoil viser til planer om å bygge et forsøksanlegg for CO₂-håndtering på Kårstø eller Tjeldbergodden. SFT mener disse planene ikke har særlig interesse for saken og understreker at kravene energianlegget på Melkøya "gjelder nettopp for nevnte energianlegg."

ANKET

Utslippstillatelsen for gasskraftverket ble anket av miljøorganisasjonene i fjor høst. Miljøverndepartementet fikk saken oversendt 10. november. Ingen i departementet vil uttale seg om saken så lenge den er under behandling.

Ny giv for kjernekraft i EU

Kjernekraften har fått en ny giv i EU. En årsak er Kyoto-avtalens krav om reduserte CO₂-utslipp.

TONE MIKALSEN
tmi@naturvern.no

I dag er 440 kjernekraftverk i drift i verden. 156 av dem finnes i EU. I de 25 nye EU-landene står kjernekraften for 32 prosent av elektrisitetsproduksjonen totalt, skriver det svenske nyhetsbyrået TT.

Kjernekraft er mildt sagt kontroversielt. Avfallet må lagres forsiktig og ulykker kan få katastrofale følger. I Sverige viser den siste undersøkelsen imidlertid at 46 prosent vil beholde landets kjernekraft, mens 34 prosent vil avvikle på sikt. Professor i energi og miljøøkonomi, Lars Bergman, er ikke overrasket over tallet. Han mener folk erfarer stadig mer at sikkerheten og økonomien i reaktorene fungerer.

Men EU-landenes regeringer er i tvil om hvorvidt kjernekraft er veien å gå. Tyskland, Sverige, Belgia og Nederland driver en utfasingpolitikk, mens Finland har planer om en ny stor reaktor, som skal stå klar i 2009. Slovakia ønsker to nye reaktorer, og Frankrike satser fremdeles stort på kjernekraft.

Men til tross for den politiske splittelsen, tyder mye på at kjernekraften vil øke i EU. Klimapolitikken krever reduserte utslipp av fossile brenslersom olje og kull. Hvis kjernekraftverkene stenges, vil mulighetene for å oppfylle avtalen være enda dårligere, skriver TT.

notiser

Miljøgifter forkorter mensen

Miljøgiftene PCB og dioksiner er årsaken til at kvinnene i fiskerfamiliene i Blekinge i Sverige har en halv dag kortere menstruasjon. Ny forskning viser også urovekkende høyt nivå av PCB i blodet til norske kvinner.

TONÉ MIKALSEN
tmi@naturvern.no

Klinikken for yrkes- og miljømedisin i Lund i Sverige har gjort en undersøkelse med 1000 kvinner fra den svenske østkysten og 1500 kvinner fra vestkysten.

Resultatet viser at kvinnene på Østkysten har en halv dag kortere menstruasjon enn kvinnene på vestkysten. Fra tidligere studier vet man også at kvinnene på østkysten har en økt risiko for å føde undervektige barn, det vil si barn under 2,5 kilo.

— FORSIKTIG, JENTER

Forskerne tror den samlede mengden av miljøgifter som lagres i kroppen opp gjennom årene, er årsaken.

— Gravide kvinner blir ofte rådet av sine mødre om ikke å spise fisk fra Østersjøen under graviditeten, men rådet burde kanskje gjelde hele livet. Jenter bør alltid være forsiktig med å spise fet fisk fra siden miljøgiftene PCB og dioksiner lagres i kroppen, sier forsker Anna Axmon til den svenske avisen Blekinge Lan.

GIFTIGE NORSKE FJORDER

Miljøgiftadviser Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund har sammelignet nivåene av PCB og dioksinlignende giftenheter i Østersjøen med norske fjorder. Mens nivået av dioksinlignende giftenheter ligger på 2-6 pg/g i Østersjøen, er nivået 12 i Frierfjorden i Grenland.

Men også når man sammen-

ligner PCB-innholdet i torskelever, finner man urovekkende tall. Mens nivået i Østersjøen er 1 mg/kg våtvekt, ligger det på henholdsvis 2 i Frierfjorden og mellom 3 og 8 i fjorder i Oslo og Bergensområdet. I norske kommersielle havområder ligger PCB-nivået for torsk på halvparten av nivået i Østersjøen.

— DRAMATISK

— Fisk fra norske fjorder er generelt mer forurenset enn Østersjøfisk, og da tenker jeg spesielt på torskelever, sier Schulze.

Han forteller at Arctic Monitoring og Assessment Programme (AMAP) nylig presenterte sjokkerende opplysninger om PCB-innhold i norske kvinner, og sjødyr.

— 70 prosent av kvinnene i Vestvågøy i Lofoten overskrider grensen for hva som bør gi bekymring av PCB-innhold i blodet, sier Schulze.

FAKTA

• Dioksiner og PCB er stoffer som over tid kan gi endringer i kroppens immunforsvar, forplantningsevne og hormonbalanse. Stoffene kan også være kreftfremkallende. Dioksiner og PCB har ingen umiddelbar effekt på helse. Et høyt inntak over tid kan derimot gi helseskader. Foster og spedbarn er mest følsomme for dioksiner og PCB.

Kilde: SNT

— Orklavassdraget er et unntak for laksen

Informasjonssjef Espen Farstad i Norges Jeger og Fiskerforbund (NJFF) advarer mot å tro at all vannkraftutbygging er bra for laksefisket.

TONÉ MIKALSEN
tmi@naturvern.no

I forrige Natur & miljø Bulletin skrev vi om forskningsrapporten fra Norsk institutt for Naturforskning som konkluderte med at vannkraftutbygging er bra for Orkla-laksen. I følge forsker ved NINA, Nils A. Hvidsten, er det i hovedsak økt vintervannføring etter reguleringen av vassdraget som bidrar til bedre overlevelsesforhold for laksen.

— GLEDELIG

— Dette er selvsagt gledelig for laksefisket i Orkla-vassdraget. Men man skal vokte seg vel for å fastslå at all vannkraftutbygging er bra for laksefisket. Orklavassdraget er et unntak. De har store vannmagasin som sikrer jevn og god vannføring året rundt, sier Espen Farstad i NJFF.

TRE MAGASIN

Orklavassdraget har tre store magasin i Granåsjoen, Innerdals-

Informasjonssjef Espen Farstad i Norges Jeger og Fiskerforbund

vatnet og Falingssjøen. Dette gir gode muligheter til å "skjote på" vannføringen vinterstid.

TILFELLET VEFNA

Denne måneden skal olje- og energiminister Einars Steensnæs legge fram sin innstilling til verneplanen for vassdrag. Vefsna er ett av vassdragene der det er knyttet stor spenning til om det blir vern. Blant de ivrigste motstanderne av kraftutbygging i Vefsna finnes mange lakse- og

Natur & miljø Bulletin nr 11.

ørretfiskere. Vefna er den viktigste og største lakseelva i Nordland og ligger på ti-på-topp-lista når det gjelder fangst av laks, sjørøret og sjørøye.

— Vefsna er et vassdrag hvor kraftutbygging sannsynligvis ikke vil være bra for laksefisket. Ved en eventuell utbygging av Vefsna skal en overføre vann fra elva Røssåga. Da får ikke fisken samme forhold som i Orklavassdraget, sier Farstad til Natur & miljø Bulletin.

Konkurs kan stoppe forbrenningsanlegg

Konkursen i selskapet Energos, som spesialiserte seg på forbrenningsanlegg for søppel, kan føre til stans i flere planer om anlegg i Norge.

KRISTIAN S. AAS
kristian.aas@student.uib.no

Byggingen av et søppelforbrenningsanlegg i Timsfors i Sverige er midlertidig stanset etter at selskapet Energos gikk konkurs. Selskapet er inne på eiersiden i norske forbrenningsanlegg i Sarpsborg, Forus, Hurum, Averbø og Ranheim.

SPLITTET OM TEKNOLOGI

Selskapets spesielle teknologi for avfallsforbrenning har blitt lovprist av Bellona, mens Naturvernforbundet har vært skeptisk. Christine Hvidsand i Naturvernforbundet i Midt-Telemark har arbeidet mye med selskapet, og sier hun har blandede følelser i forbindelse med konkursen.

— Energos' teknologi kunne ha vært brukt til en storsatsing

på biobrensel, noe vi rådet investor og styreformann Terje Mikalsen i selskapet til å gjøre. Vi mener satsing på biobrensel ville ha vært en mye mer fremtidsrettet vei for selskapet. Det er en miljøseier at Energos' satsing på avfallsforbrenning ikke førte frem, sier Hvidsand, som stiller seg skeptisk til utslipptallene selskapet tidligere har presentert.

SKEDSMO, GJØVIK OG TØNSBERG

Selskapet hadde opprinnelig planer om å levere forbrenningsanlegg i hele Europa, og hadde skisser klare for bygging flere steder i Norge, blant annet i Skedsmo, Gjøvik og Tønsberg. Fremtiden for disse planene er høyst usikker etter konkursen. Energos har hatt dårlige øko-

nomiske resultater siden oppstarten, noe daværende direktør Morten Berg forklarte til Stavanger Aftenblad i januar:

— Det er naturlig at det tar tid å bygge opp en paneuropeisk virksomhet som i neste omgang har globale ambisjoner.

Styreformann Terje Mikalsen kan ifølge Dagens Næringsliv gå på et økonomisk tap på minst 150 millioner kroner som et re-

sultat av konkursen. Ifølge bestyrer Knut Ro er gjelden i selskapet et sted mellom 500 og 600 millioner kroner, mens fjorårets omsetning var på 217 millioner.

N&M Bulletin har forsøkt å få kontakt med både styreformann Mikalsen og tidligere informasjonssjef Jan Gjerde i Energos uten å lykkes.

Natur & miljø Bulletin flytter

21. juni flytter Natur & miljø Bulletin med sin eier, Norges Naturvernforbund.

Den nye adressen blir Grensen 9 B, 0159 OSLO. Postadressen forblir den samme som før: Natur & miljø

Bulletin, Postboks 342 Sentrum, 0101 OSLO.

Nytt telefonnummer blir: 23 10 96 10. Nytt faksnnummer blir: 23 10 96 11.

Putin-effekt gir større interesse for klimatiltak

Interessen for å gjennomføre klimatiltak i u-land stiger etter president Putins Kyoto-ja.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

I slutten av mai lovt Russlands president å få fart i arbeidet med å godkjenne - ratifisere - Kyotoavtalen. Med et ja fra den russiske Dumaen vil klimaavtalen tre i kraft

— STERKT SIGNAL

— Dette er et veldig sterkt signal til japanske selskaper, sier administrerende direktør Kris-

tian Tangen i analyseselskapet PointCarbon. I Japan har mange trodd at Kyotoavtalen var død, etter negative signaler fra Kreml. Nå har stemningen snudd.

— Med Putins utsagn har pendelen svingt tilbake og sjansen for ratifisering virker mye sterkere enn tidligere. Men jeg tror ikke noen forventer at det skal skje fort, påpeker Tangen.

Signalet fra Putin vil imidlertid ikke ha stor effekt i Europa. EU er allerede godt i gang

med å bygge opp et system for handle med klimagasser som kan fungere uavhengig av Kyoto-avtalen.

— PRISEN VIL STIGE

PointCarbon regner med at japanske selskaper vil satse mer på klimatiltak i utviklingsland - såkalte CDM-tiltak. Den japanske "Putin-effekten" kan gi ekstra-investeringer i 20 til 30 millioner tonn CO2 fra CDM-tiltak ut 2004, anslår Tangen.

— Vil det også ha effekt på prisen?

— Tidligere har prisen ligget mellom 3 og 4 dollar (20-27 kroner). Jeg tror at prisen frem-

over vil ligge fra 5 til 8 euro (41-66 kroner). For det første får man økt etterspørsel, for det andre skuler man i større og større grad til EU-systemet når man setter prisen på CDM, sier Tangen. Utslippsreduksjoner fra CDM-prosjekter - såkalte certified emissions reductions - vil også kunne omsettes på EU-markedet når det trer i kraft neste år.

Første juni offentliggjorde det japanske selskapet Chugoku Electric Power Co. at de har inngått en avtale om kjøp av 3,6 millioner tonn CO2-kvoter til en pris på 4,75 dollar per tonn fra CDM-tiltak.

Dansk lov om GMO-landbruk

Det danske Folketinget har nå vedtatt loven som bestemmer hvordan GMO-bønder skal drive landbruk.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Danmark har vedtatt verdens første lov om sameksistens mellom genmodifiserte og tradisjonelle arter i landbruket.

Loven skal komme det genmodifiserte landbruket i forkjøpet, og det norske Landbruksdepartementet følger nøye med på hva som foregår hos våre naboer i sør.

— NEST BESTE ALTERNATIV

Camilla Udsen i det danske forbrukerrådet sier hun mener loven er det nest beste alternativet i forhold til å holde Danmark GMO-fritt.

Som Natur & miljø Bulletin tidligere har beskrevet, stiller danskene strenge krav til framtidige GMO-bønder. Blant annet må 100 danske kroner per hektar dyrket jord betales til et fond, og GMO-bonden må informere naboene om hva han holder på med. Hvis et frø skulle blåse over til naboen, er GMO-bonden økonomisk ansvarlig. Og hvis ingen kan bevise hvor GM-frøet kommer fra, må staten punge ut. Loven sier også at noen typer avlinger, for eksempel kløver og raps, ikke vil bli tillatt før man er sikker på hvordan man skal hindre spredning.

FJERNER ANSVAR?

Kritiske røster vil hevde at et fond for utslipp av spredning av genmodifiserte frø kan virke til å fjerne GMO-bondens ansvar i forhold til egen forurensning. I tillegg blir det påpekt at stor forurensning kan overbelaste fondet, samtidig kan det oppstå en skjevhet ved at alle betaler like mye til fondet, selv om bare noen få forurenser.

Vil ha hydrogen fra naturgass

Produksjon av hydrogen kan skape et nytt marked for fossil gass. CO₂-utslippene fra slik produksjon bør deponeres, mener det offentlige hydrogen-utvalget.

AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Ane
Hansdatter
Kismul.

1. juni la et offentlig utvalg frem sin utredning om hydrogen i Norge. Utvalget foreslår å bruke 900 millioner kroner over ti år for å forske på og ta i bruk hydrogen. Produksjonen av hydrogen blir foreslått gjort med naturgass, hvor CO₂-utslippene skilles ut og deponeres. Hydrogen kan brukes til drivstoff i blant annet biler og båter. Slik mener utvalget at hydrogen kan bidra til å løse klimaproblemene.

— På sikt må man selvfølgelig bruke fornybare energikilder til å produsere hydrogen. Men det som haster mest nå, er å få noe annet enn forbrenningsmotorer med bensin og diesel. Da må vi ta i bruk alle virkemid-

ler, også gasskraft med CO₂-håndtering, sier Natur og Ungdoms leder Ane Hansdatter Kismul, som har vært medlem av hydrogen-utvalget.

FIRE OMRÅDER

Utvalget har pekt ut fire prioriterte områder for norsk hydrogensatsning: Produksjon av hydrogen fra naturgass med CO₂-håndtering, hydrogen som drivstoff i kjøretøy, lagring av hydrogen og utvikling av en næring innen hydrogenteknologi.

— Dette er et uttrykk for hva innsatsen kan bringe oss i nær-

heten av, sier Trond Moengen, sekretariatsleder for hydrogenutvalget.

For å nå disse målene mener utvalget forskningsinnsatsen bør øke fra dagens 20 millioner til 40 millioner kroner neste år, for deretter å stige gradvis til 100 millioner i 2015. Totalt foreslår utvalget å bruke 625 millioner kroner på forskning og opp mot 300 millioner kroner på demonstrasjonsprosjekter. For slike prosjekter har utvalget anslått at kostnadene fordeles likt mellom offentlige og private aktører. Blant de aktuelle prosjektene er en nordisk "hydrogenkorridor" fra Stavanger til Oslo og videre via Malmö til København. Trafikanter på denne strekningen vil i så fall kunne fylle hydrogen på tanken.

Klimaargument overrasker

— Jeg er litt overrasket over at klima trekkes så langt frem, sier forsker Erling Holden ved Vestlandsforskning om hydrogenutvalgets innstilling.

— Jeg hadde ventet at andre miljøeffekter skulle være mer fremtredende. Er det noe hydrogen på verdensbasis ikke gjør, så er det å løse klimaproblemene. I veldig mange år fremover vil hydrogen bli produsert av kull og naturgass. Da blir det et veldig viktig premiss at CO₂-håndteringen fungerer, sier Holden som mener utvalget burde lagt større vekt på fordelene ved at hydrogen ikke skaper miljøproblemer der den brukes.

FASER

Holden påpeker at forsøk med alternative drivstoff ikke er noe nytt. På midten av 80-tallet gjorde man forsøk med metanol i drivstoff. Deretter forsøkte man seg frem med naturgass - først og fremst i busser. På 90-tallet dukket el-bilen opp, og nå er hydrogen i vinden.

— Det virker som dette går i sykluser. Litteraturen om hydrogen fra slutten av 70-tallet er til forveksling nokså lik den man har i dag, sier Holden som mener man bør legge mer vekt på å lære av historien.

— Tror du interessen for hydrogen bare blir et blaff?

— For eller senere må vi

bruke et annet drivstoff enn bensin og diesel. Det kan godt være hydrogen, men jeg tror man skal gjennom mange runder med hydrogen-satsning før man får det virkelig store gjennombruddet.

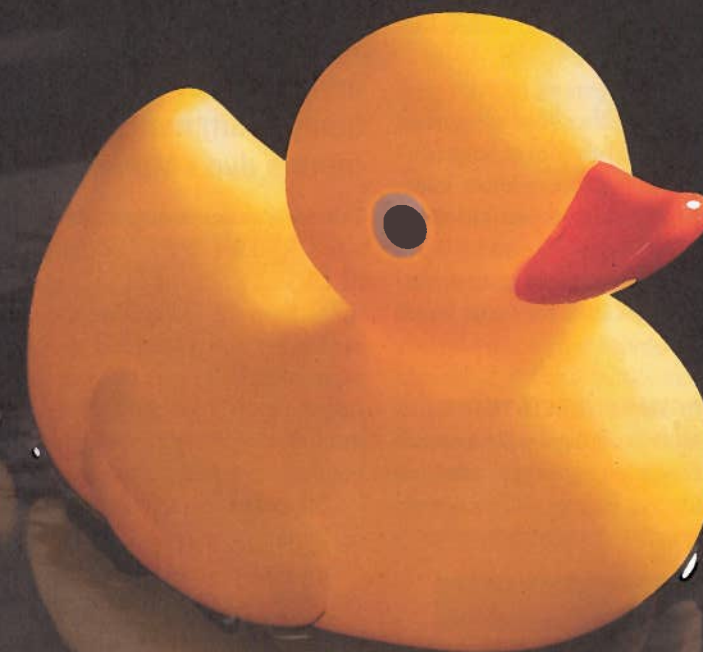
Han påpeker at det kan være andre ting enn utviklingen av teknologi som avgjør hvilket drivstoff man vil satse på i fremtiden.

— Det kan for eksempel være interessen blant aktørene, et regjeringsskifte, eller at markedet ikke vil ha det.

Vestlandsforskning kartlegger nå de ikke-teknologiske årsakene til at alternative drivstoff ikke slår gjennom.

For hver kilo plastemballasje du leverer til materialgjenvinning sparer vi to kilo olje

Det går med to kilo olje for å produsere én kilo plast. Leverer du plastemballasje til materialgjenvinning, brukes den som råstoff i nye produkter. Dette reduserer forbruket av en ikke-fornybar ressurs og sparer miljøet.

plastretur^{as}

www.plastretur.no

Én million kroner til Mjøsa — en dråpe eller et signal?

— Mjøsa trenger spesiell oppfølging, sier Børge Brende, men vi ikke love flere statlige millioner til å redde Norges største innsjø.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Miljøverndepartementets millio-
n til kartlegging i Mjøsa skal få
bein å gå på dersom Mjøsa skal
reddes i en like stor aksjon
som Mjøsaksjonen som ble av-
sluttet i 1981. Fylkesmannen i
Hedmark har regnet seg fram til
at forrige aksjon kostet fem mil-
liarder etter dagens pengeverdi.

— MÅ KARTLEGGE FØRST

Til tross for innspill om at én
million er en dråpe i Mjøsa,
mener miljøvernminister Børge
Brende at pengene vil gjøre det
mulig å gjennomføre kartlegging
og økt oppfølging av Mjøsa.

— Dette vil gi oss et bedre
grunnlag for å vurdere hvilke til-
tak som må iverksettes for å
bedre forurensningssituasjonen.
Det vil ikke være hensiktsmes-
sig å iverksette tiltak før en slik
kartlegging er gjennomført, og
myndighetene vil vurdere ytter-
ligere tiltak etter hvert som vi får
bedre oversikt over kildene, sier
Brende.

LOKALT PRESS

— I hvilken grad kommer tilleggs-
bevilgningen fra Miljøverndeparte-
mentet etter sterkt press fra fylkes-
menn og lokal forvaltning i mjøs-
distriktene?

— Mjøsa trenger spesiell
oppfølging, og det er derfor rik-
tig å styrke arbeidet med en økt
bevilgning. At kommunene også
ønsker en økt satsing er natur-
lig og positivt, sier Brende.

Han understreker at bekym-
ringen omkring Mjøsas miljø-
tilstand er begrunnelsen for at
departementet nå har bevilget
en ekstra pott på én million kro-
ner.

— Pengene vil primært gå til
nye prosjekter, for eksempel en
studie av hva som er langtrans-
port og hva som er lokale kilder
til miljøgifter som kvikksølv og
PCB. Pengene vil også bli brukt
til direkte oppfølging av under-
søkelser i 2003 for å tette kunn-
skapshull.

INGEN KONKRETE TILTAK

Det er for tidlig å tolke hvorvidt
tilleggsbevilgningen som nå

kommer, faktisk er et signal om
økt innsats for å redde Mjøsa.

— Vurderer dere allerede nå
spesielle tiltak som trenger ytter-
ligere midler?

— Vår største innsjø fort-
jener spesiell oppfølging etter
at overvåkningsresultater viser
at Mjøsa er mer forurenset enn
andre store vann i Norge, sier

Børge Brende. — Kartleggings-
og oppfølgingstiltakene skal gi
oss et bedre grunnlag for å vur-
dere hvilke tiltak som bør iverk-
settes for å bedre forurensnings-
situasjonen i Mjøsa. Myndig-
hetene vil dermed vurdere ytter-
ligere tiltak på bakgrunn av
resultatene.

Dumpet ammunisjon på blokka igjen

Forsvaret og ammunisjonsprodusentene har
ennå ikke levert resultater etter overvåking av
dumpet ammunisjon som ble avdekket på 180
meters dyp i Mjøsa i 1999.

Dumping av ammunisjon i inns-
jøen skjedde i en årrekke fram
til 1970, og Statens foruren-
ningstilsyn (SFT) konkluderte
med at det var tryggest å la am-
munisjonen bli liggende. Sam-
tidig påla tilsynet Raufoss am-
munisjon og Forsvaret å gjen-
nomføre et overvåkingsprogram.

Undersøkelser omkring dum-
pet ammunisjon er ett av de til-
takene som SFT framhever i for-
bindelse med Handlingsprog-
rammet for Mjøsa. SFT sier i en
melding at de vil "undersøke om
dumpet ammunisjon og bruk av
skytefelt tilfører Mjøsa farlige
miljøgifter". I virkeligheten dreier
dette seg om de samme
undersøkelsene som Forsvaret
ble pålagt for fem år siden.

— Det er Forsvarets over-
våkingsprogram det er snakk om
her, bekrefter avdelingsdirektør
Anne Marie Opheim i SFT.

Etter tautrekking omkring
hvem som har ansvar for å sikre

og følge opp ammunisjonsde-
poniene, konkluderte SFT med
at første rapport med data fra
overvåkingen i Mjøsa skulle le-
veres innen utgangen av 2003.
Ved årsskiftet var imidlertid
ingen rapport levert.

— Vi regner med at vi får re-
sultater fra overvåkingen av
ammunisjonen i sommer, sier
Opheim hos SFT.

Etter det Natur & miljø Bul-
letin kjenner til, inneholder det
overvåkingsprogrammet kun
miljøgifter knyttet til sprengstoff
og ikke for eksempel flamme-
hemmere og PCB. Miljøvern-
minister Børge Brende sier imid-
lertid at alle forhold som kan ha
betydning for dagens situasjon
bør inkluderes i undersøkelsene.

— Hvorvidt dette gir grunn-
lag for ytterligere krav om over-
våking, må vurderes ut fra re-
sultatene fra undersøkelsene, sier
Brende.

EU sier ja til GM-mais

Østerrike er blant landene der et stort antall landbrukere ønsker å tilby GMO-frie avlinger. Friends of the Earth i Østerrike - Global 2000 - kjemper for retten til å opprette GMO-frie soner også etter at EUs moratorium ble hevet. (Foto: Global 2000)

EU-kommisjonen tillater markedsføring av den genetisk modifiserte
maisen Bt11. Dermed er det femårige nei til genmodifiserte organis-
mer er opphevet.

JORUNN GRAN
jorunn.gran@naturvern.no

Tillatelsen til markedsføring av
Bt11 fra Syngenta, innebærer at
hermetisk mais merket "gen-
modifisert" kan bli å finne i eu-
ropeiske butikkhylle - hvis for-
retninger og forbrukere vil ha
disse varene. Men undersøkelser
gjort blant EUs forbrukere, viser
generell skepsis. Mens nesten
alle EU-borgere (94,6 prosent)
vil ha retten til å velge bort
GMO, sier vel 70 prosent at de
absolutt ikke vil ha genmodifi-
sert mat, ifølge Friends of the
Earth.

IKKE ENIGE

Tillatelse til markedsføring av
genmodifisert mais, innebærer
ikke en generell tillatelse til ut-
setting av genmodifiserte plan-
ter i EU. EU-kommisjonen blir
likevel grundig kritisert for å ha
godkjent at Bt11-maisen kan

N&M Bulletin 11/04 beskriver frykten for
GM-mat som ubegrunnet. Og selv om EU-
kommisjonen godkjenner markedsføring
av GM-mais på boks, betyr ikke dette at
denne blir solgt i EU

markedsføres uten at med-
lemsstatene først kom til enig-
het om saken.

INNEBYGGET INSEKTMIDDEL

EUs første offisielle møte med
genmodifisert mat, vil ikke inne-
bære noen revolusjon rent
gastronomisk, i og med at det
teknologiske ved Bt11 ligger i
plantens innebygde pesticid som
skal gjøre planten motstands-

dyktig før innhøsting.
Friends of the Earth påpeker at
land som selger både genmodi-
fiserte og tradisjonelle avlinger,
allerede har bommet kraftig i
forhold til det europeiske mar-
kedet. For eksempel er hele det
europeiske markedet for raps
(canola) tapt etter at det ble
kjent at det har foregått stor ut-
siktet spredning av GM-canola.

— Det er ingen framtid for
genmodifiserte avlinger i Eu-
ropa. Det europeiske markedet
er i praksis dødt. Politikerne kan
si ja, men folket sier helt klart
nei, sier Adrian Bebb i Friends
of the Earth i en pressemelding.

VIL HA SONER

Selv om godkjenningen til mar-
kedsføring av Bt11 ikke inne-
bærer at genmodifiserte frø
kommer i omsetning i EU, fort-
setter kampen for GMO-frie
soner i land som Østerrike,
Frankrike og Italia. EU-presi-

dent har gitt klart uttrykk for
at EUs lovverk skal følges i alle
medlemsstater, men i samme år-
dedrag viste han forståelse for at
nasjonale politikere ønsket å ta
hensyn til bekymring hos lokal-
befolkningen.

Industrien positiv

Den danske matindustrien ser
positivt på at genmodifisert
mais av typen Bt11 nå er god-
kjent for markedsføring i EU.

— Vi mener dette er bra for
den danske matvareindustrien
fordi dette er avgjørende for
om virksomheter tør bruke
penger på å forske på gentek-
nologi, sier konsulent Henrik
Scharmm Rasmussen i Dansk
Industri til avisa Politiken.

— Det er nødvendig hvis
danske matvareprodusenter
skal klare seg i konkurransen.

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

KJP MINDRE!

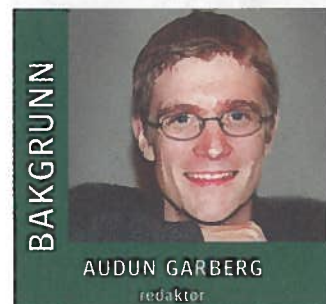
Trenger du alt du har tenkt å kjøpe?
Kan du ikke låne eller leie?
Kjøp mindre.

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Miljøvern i økonomenes verden

I økonomenes verden kan det lønne seg å la isen på Grønland smelte og betale mer for gull enn for drikkevann.

BAKGRUNN

AUDUN GARBERG
redaktør

Bjørn Lomborg, statistiker, miljøskeptiker og direktør ved Institutt for miljøvurdering, har bedt åtte verdenskjente økonomer prioritere mellom verdens miljø- og fattigdomsproblemer - et prosjekt døpt Copenhagen Consensus. Etter en uke bak lukkede dører, kom økonomene i slutten av mai opp med en prioritert liste over 17 tiltak mot verdens problemer. På topp ligger tiltak mot HIV og Aids, der nest kosttilskudd mot mangelsykdommer. Nederst på lista ligger de tre tiltakene økonomene har vurdert mot klimaendringer:

Kyoto-protokollen og to versjoner av en CO₂-avgift. Disse er stemplet som "dårlige".

Prioriteringen mellom "verdens store utfordringer" har imidlertid grunnstøtt før selve rangeringen tok form. Vold og væpnede konflikter kom ikke med på lista, fordi økonomisk kunnskap og økonomiske modeller rett og slett ikke strekker til. Også økonomisk stabilitet og utdanning falt utenfor. Dermed gjensto å rangere ulike tiltak overfor sju av de ti opprinnelige utfordringene.

ØKONOMI

Hvorfor skal økonomer prioritere blant verdens problemer? Lomborg og hans institutt mener de kan gjøre "... en samlet avveining av effekter og omkostninger ved å løse ett problem i forhold til ett annet".

Lomborg overser imidlertid glatt at økonomi er en vitenskap

med svært mange svakheter. Og ikke minst at de mange ulike økonomiske "trosretningene" gir svært ulike svar på samme spørsmål.

For å rangere problemer og løsninger, bruker Lomborg og hans økonomer i utstrakt grad såkalte kost-nytte-analyser. Slike analyser har en rekke svakheter. Blant annet tar de ikke hensyn til hvem som rammes. Klimaendringer vil ramme de hundrevis av millioner som lever på et eksistensminimum, langt hardere enn middel- og overklassen i de sammen landene, for ikke å snakke om i Norge.

Økonomiens utilstrekkelighet illustreres ved at drikkevann er langt mindre verd i kroner og øre enn gull og diamanter. Slik fremstår det neppe for den tørkerammede.

KLIMA NEDERST

Hvorfor havnet klimaproblemene nederst på lista? William Cline, mannen som forfattet Copenhagen Consensus sitt hoveddokument om klimaendringer, hevder at det økonomisk vil være en god forretning å bekjempe klimaendringer og etterleve Kyoto-protokollen. Men Clines konklusjoner er naturligvis også diskuterte. Årsaken er den såkalte diskonteringsraten. Høy diskonteringsrate betyr at fremtiden verdsettes relativt lavt, og omvendt. Cline har valgt en forholdsvis lav rate på 1,5 prosent, og får kritikk for det.

Ved å endre diskonteringsraten, blir det ulønnsomt å bremse klimaproblemene nå. Lomborgs håndplukkede menn (og én kvinne) mener der er for dyrt å gjøre noe med klimaproblemene, og at fordelene kommer for langt inn i fremtiden.

FINNES DET EN PRISLAPP?

Men er det i det hele tatt mulig å sette pris på klimaendringer og tiltak mot dem? Økonomer strides om hvilke kostnader drivhuseffekten vil påføre det globale samfunnet. De klarer ikke å gi svar på hvor mye utslipp av ett tonn CO₂ vil koste i fremtiden, og langt mindre hva prisen på utslipp faktisk bør være dersom alle problemene det skaper, skal tas med i regnestykket. Og hva koster tiltakene? Lomborgs økonomer mener altså de er for dyre. Klaus Töpfer, sjefen for FNs miljøprogram, fortalte at da han var miljøvernminister i Tyskland på 80-tallet, fikk han presentert en svært høy pris for å redusere utslippene av SO₂. Men da mål og krav om utslippskutt var satt, gikk teknologiutviklingen raskt fremover og prisene enda raskere nedover. Historien vil med stor sannsynlighet gjenta seg når regningen for å løse klimaproblemet en dag ligger på bordet.

Derfor må vi kanskje stille et mer grunnleggende spørsmål: Skal vi la økonomene bestemme verdien av fremtidens klima? Er det greit at isen på Grønland smelter og inuittenes levemåte forsvinner sammen med Stillehavsoyene fordi de ikke veier tungt i økonomiske modeller?

En stor del av ulempene ved både klimaendringer og smittsomme sykdommer ligger på den fattige del av verden. Når regningen for vaksinasjonsprogram og utslippskutt skal tas, spørger Lomborg for å diskutere hva vi skal velge.

Det er naturligvis enklere enn å ta debatten om hvorvidt vår rike verden virkelig kan akseptere klimaendringer og utbredt fattigdom. For det er ingen økonomisk diskusjon.

Siden sist

Forurensning

• Miljøverndepartementet forenkler regelverket om forurensning, produkter og avfall. 50 forskrifter på dette området blir erstattet med tre nye forskrifter.

Arter

• Det blir ingen villreinjakt på Hardangervidda i år, melder NRK. For første gang på 30 år blir det jaktforbud i håp om å bygge opp dagens stamme fra 5000 til 10 000 dyr.

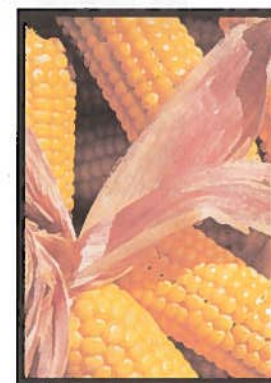
• En ulv ble skutt i Stange i Hedmark 6 juni. Ulven skal ha tatt over 80 sau, melder Nettavisen.

• Direktoratet for naturforvaltning har for 2004/05 gitt betingede fellingstillatelser på 17 jerv, seks bjørner og fire ulver.

Skip

• Supertankeren "Berge Enterprise" kan bli brukt til å laste om russisk råolje utenfor Kirkenes, skriver Aftenposten. Skipet er bannlyst fra å gå til havn i EU eller USA fordi det ikke holder miljøkravene.

Miljøgifter

• Nye undersøkelser viser funn av den bromerte

flammehemmeren, dekabde, i isbjørn og polar-måke i Arktis.

Natur

• Smiths Venner vil seriøst vurdere et tilbud om kompensasjon hvis staten ønsker å omgjøre salget av øya Østre Bolærne i Vestfold, skriver Tønsbergs Blad.

• Verden største kaldtvannskorallrev ligger utenfor Røst i Lofoten. Nå viser en ny FN-rapport at flere av disse revene i verden er i ferd med å ødelegges eller allerede er ødelagt. WWF advarer mot bruk av bunntrål, oljevirkemidlet og andre trusler, skriver Aftenposten. CO₂ fra andre europeiske land vil i så fall bli brukt som trykkestøtte for å utvinne mer olje.

• Regjeringen har vedtatt verneplanen for kystregionen i Troms. Verneplanen omfatter i alt 40 områder.

Avfall

• Bryggeriansatte over hele landet jublet da det ble klart at grunnavgiften på emballasje videreføres som resultat av forliket om revidert nasjonalbudsjett.

Klima

• Olje- og energiminister Einar Steensnæs vil ha EU med på å finansiere forskning som kan gjøre det lønnsomt å deponere klimagassen CO₂ på norsk sokkel, skriver Aftenposten. CO₂ fra andre europeiske land vil i så fall bli brukt som trykkestøtte for å utvinne mer olje.

Økonomenes prioriteringer

UTFORDRING:	TILTAK: Svært gode
Sykdommer	1. Bekjempelse av HIV/Aids
Sult	2. Kosttilskudd mot mangelsykdommer
Subsidier og handel	3. Handelsliberalisering
Sykdommer	4. Kontroll over malaria
	Gode
Sult	5. Utvikling av ny landbruksteknologi
Vann og sanitære forhold	6. Lavteknologiske løsninger til livsopphold
Vann og sanitære forhold	7. Lokal vannforsyning og kloakk
Vann og sanitære forhold	8. Forskning på vannbruk i landbruket
Styring og korrupsjon	9. Reduserte kostnader ved å starte nye bedrifter
	Middels
Migrasjon	10. Lettelse migrasjon for utdannet arbeidskraft
Sult	11. Forbedret spedbarns- og barneernæring
Sult	12. Redusert hyppighet av lav fødselsvekt
Sykdom	13. Forbedret grunnleggende helsetjeneste
	Dårlige
Migrasjon	14. Gjestearbeiderprogrammer for ufaglærte
Klima	15. Dynamisk CO ₂ -avgift
Klima	16. Kyoto-protokollen
Klima	17. CO ₂ -avgift basert på føre var-prinsippet

Miljøtorget

VELUX®

TAKVINDUER
www.VELOUX.no

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.
Norsk Jernbaneforbund

NOFO
www.nof.no

kalenderen

15. - 16. JUNI

Energiutfordringer i fremtidens bygg.

Sted: Grimstad.

Arr: Høgskolen i Agder,

Tlf. 37 25 30 10

3. - 8. AUGUST

Natur og Ungdoms sommerleir

Sted: Tangen ved Mjøsa

Tlf: 97 04 02 66

Sommerleir@nu.no

12. - 15. AUGUST

Vassdragstreff for vem av Vefsna

www.vernvefsna.com

15.-16. NOVEMBER

Nordisk fjellrevseminar

Sted: Teveltunet Fjellstue,

Meråker.

Arr: Prosjekt Fjellrev

www.fjellrev.no

redaksjon

REDAKTØR:

Audun Garberg | Tlf. 22 40 24 25

ag@naturvern.no

REDAKSJON:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 23

jorunn.gran@naturvern.no

Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

tmi@naturvern.no

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo

Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10

Mail: redaksjonen@naturvern.no

www.nmb.no

ABONNEMENT: 290 pr. år (privat) 650 pr. år

(bedrifter) ANNONSER: HS Media,

tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund

TRYKK: Gan Grafisk as

NESTE UTGAVE: 06.08.2004

De ti beste topp-turene

Det finnes mange flotte fjellturer i Norge, og noen er mer stor-
slagne enn andre. Den Norske Turistforeningen anbefaler disse
turene dersom du tar turen til fjells i sommer:

TOE MIKALSEN

tmi@naturvern.no

Her er "de ti beste" i alfabetisk
rekkefølge:

Aurlandsdalen

Kombinasjonen spennende vill
natur og interessant kultur-
historie overvelder de fleste som
tar turen gjennom dalen.

Bessekken

Jotunheimklassikeren Besseggen
trekker 30-40 000 mennesker
hvert år. Peer Gynts ville ritt over
"Gjendineggen" som Ibsen kalte
den, har bidratt mye til å gjøre
turen fra Gjendesheim til Me-
murubu berømt og beryktet.

Femundsmarka

Den mektige villmarka rundt Fe-
munden, Norges tredje største
innsjø, tiltrekker seg jegere og
fiskere, kanopadlere og fotturis-
ter.

Glittertind

Turen til topps på Norges nest
høyeste fjell er en av Jotun-
heimens flotteste.

Hardangervidda

Hardangervidda er Nord-Euro-
pas største høyfjellsplatå. Start
 gjerne i nord på Finse. Gå tvers
over vidda til Haukelisetter eller
til Rjukan. Du kan også gå en al-
ternativ rute ned fra vidda langs
flere fosser.

Dersom du velger å gå Trekanten i sommer, kan du overnatte på den koselige
Trollheimshytta. (Foto: Jonny Rommetveit)

Narvikfjellene

Grensefjellene syd for Narvik er
storslåtte og varierte. Den flot-
teste ruta går fra Katterat stasjon
på jernbanen fra Narvik, via
Hunddalshytta til Cuihavre-
hytta og videre til Caihnavaggi-
hytta og Losistua før du avslut-
ter turen ned dalen til Beisfjord
og Narvik.

Norefjell

Den vide utsikten fra Høgevar-
de er berømt. En flott tur langs
Norefjellsfjellrygg er merket. Gå
hele ryggen fra Norefjellstua, via
Høgevarde og Toveseter til Ha-
glebu, eller bare ta dagsturen
opp på toppen av Høgevarde fra
Tempelseter.

Prekestolen

Nesten 80 000 mennesker tar
turen ut på fjellplatået over Ly-
sefjorden hvert år. Turen tar
cirka to timer på tilrettelagt sti

fra Prekestolhytta som har bil-
vei. Platået er flatt som et stue-
gulv og heller litt oppover mot
den absolutt sylskarpe kanten
og stupet utenfor.

Reisadalen

Reisadalen i Finnmark er en ca-
nyonaktig dal som går fra Kau-
tokeino ned til Bilo. Turen er
dramatisk med en spennende
geologi. Ved Imofossen hvor
stien kommer ned fra vidda, lig-
ger Norges flotteste jettegryter
og vår eneste naturlige granitt-
bro. Frodigheten nedover dalen
er overdådig og utfor de stup-
bratte kantene faller det mange
fosser med Mollisfossen som et
høydepunkt.

Trekanten i Trollheimen

Klassikerturen starter fra Gjevil-
vasshytta med en dagsmarsj til
Trollheimshytta eller Jølsdals-
hytta.

*"Jeg synes et av de beste tiltakene her ville være å avskaffe
avgift på engangsemballasje."*

PETER N. MYHRE (FRP) OM FORSØPLING I OSLO TIL AFTENPOSTEN